

VEEL KORD MULKIDE RUMALUSEST

KERSTI LUST, TAAVI PAE, EVAR SAAR

Ajakirja 2017. aasta juuninumbris avaldatud artiklile (Pae, Lust 2017) mulkide rahvanimetuse saamisloost reageeris juulis vastulausega keeleteadlane Lembit Vaba (2017). Mõistagi on hea, et mulgi nimetuse päritolu käsitlev artikkel tekitas vastukaja, sest eeskätt diskussioonist saab areneda uus teadmine.

Vaba osutab oma artikli algul indoeuroopa keeli käsitlevatele töödele, kus viidatakse ka Venemaalt pärit saksa juurtega slavistile Max Vasmerile, kes tõi teaduskirjandusse väite, et mulgi nimetus on laen läti keelest (Vaba 2017: 534). Vasmer tõdeb, et sõna *mulk* esineb läänemeresoome keeltest ainult eesti ja liivi keeles, neiski harva, ning järeldab, et seega on see sõna võõrpäritolu. Läti keeles on aga sõna *mulķis* väga vana. Vasmer jätkab: „Nii siis tuleb siin tunnistada laenu läti keelest liivi ja eesti keele. On ainult küsitav, kuidas sai võimalikuks üht rahvahõimu nimetada sõnaga, mis 'lollpead' tähendab. Siin esinevad muidugi mitmed seletusvõimalused. Kõige tõenäolisem paistab mulle järgmine: Õige sagedasti nimetatakse rahvaid ja hõime nende kõnemoodu iseäralduste järele” ning toob selle kohta näiteid slaavi keeleruumist (Vasmer 1920: 344). Edasi arvab ta, et küllap mulgid ise seda sõna kasutasid (allikatest pole siiani kinnitust leitud – *autorid*) ja kuna see teistele tundmata oli, siis võtsid nad selle nende kohta tarvitusele. Ja võtab kokku: „Olgu mis põhjusel ka sõna *mulk* hõimunimeks ei saanud, igatahes võin ma veel sarnas tunnistuse ühelt teiselt keelealalt ette tuua, kus 'lollpead' tähendav sõna hõimunimeks on saanud” (Vasmer 1920: 345). Näite toob ta Balkanilt.

Vasmeri artikkel põhineb Emakeele Seltsis (ES) 8. mail 1920. aastal peetud ettekandel (ESA 1921: 8–9). Sellel koosolekul oli lisaks Vasmerile ettekandjaks ka Lauri Kettunen, kes samuti arvas, et sõna *mulk* pärinemises läti keelest poleks midagi iseäralikku. Arvukate sõnavõtjate mõttearendused olid mitmesuunalised, kuid valdavalt otsiti seoseid läti keelega. Albert Saaberk (Andrus Saareste) teatas kategooriliselt, et läti päritolu on kindel, ja arutelu lõpetas Johannes Aavik oletusega, et rahvanimetus pärineb Lätist saabunud sisserändajatelt.

Mikroetnonüümi *mulk* päritolu uurima asudes pidasime selle läti päritolu mitte kindlaks, vaid pigem kaheldavaks. Esmalt otsisime vastust küsimusele, kus ja millal see nimetus kirjalikes allikates kasutusele võeti ning kuidas on nimetuse saamislugu seletatud. Nimetus ilmub eesti kirjakeelde 1860. aastatel kirjatükkides, mis käsitlevad viljandimaalaste talude ostu Tartumaal, ning *mulk* on see, kes ostab ära tartumaalase talu. „Sissetungijaid” sõimati mulkideks. Viljandimaalt Tartumaale tulnud paremal järjel sisserändajate mulkideks nimetamist kohalike poolt märkasid ka baltisakslased (Körber 1866). Tollast ilukirjandust, ajakirjanduslikku poleemikat, mälestusi, asustusloolisi ja rändega seotud allikaid komplekselt vaadeldes leiab rohkelt pidet teooriale, et mulgi rahvanimetus pärineb talude nimest ning levis seoses talude päriseksostmisega. Uurimuse lähenemisviis oli kontekstikeskne ja sotsiaal-

ajalooline: mulkide kohta teada olevat pärimust ja mälestusi suhestati sotsiaalajaloolise keskkonnaga ning sõna kasutuselevõttu ja algset levikut vaadeldi konkreetsetes ajaloolis-kultuurilises situatsioonis. Vaba heidab uurimuse autoritele õigustatult ette keeleajaloo vähest tundmist; siinkohal peab aga omakorda nentima, et Vaba väldib kõiki kultuuri- ja sotsiaalajaloolisi aspekte. Samuti kipub ta andmetest välja noppima seda, mis toetab soovivat tulemust, ning välja jätma muud (või selle tähtsust vähendama). Nii ongi Vaba keskendunud lätikeelse sõna etimoloogiale, otsides pingsalt võimalusi kinnitamaks läti-laenulisuse teooriat.

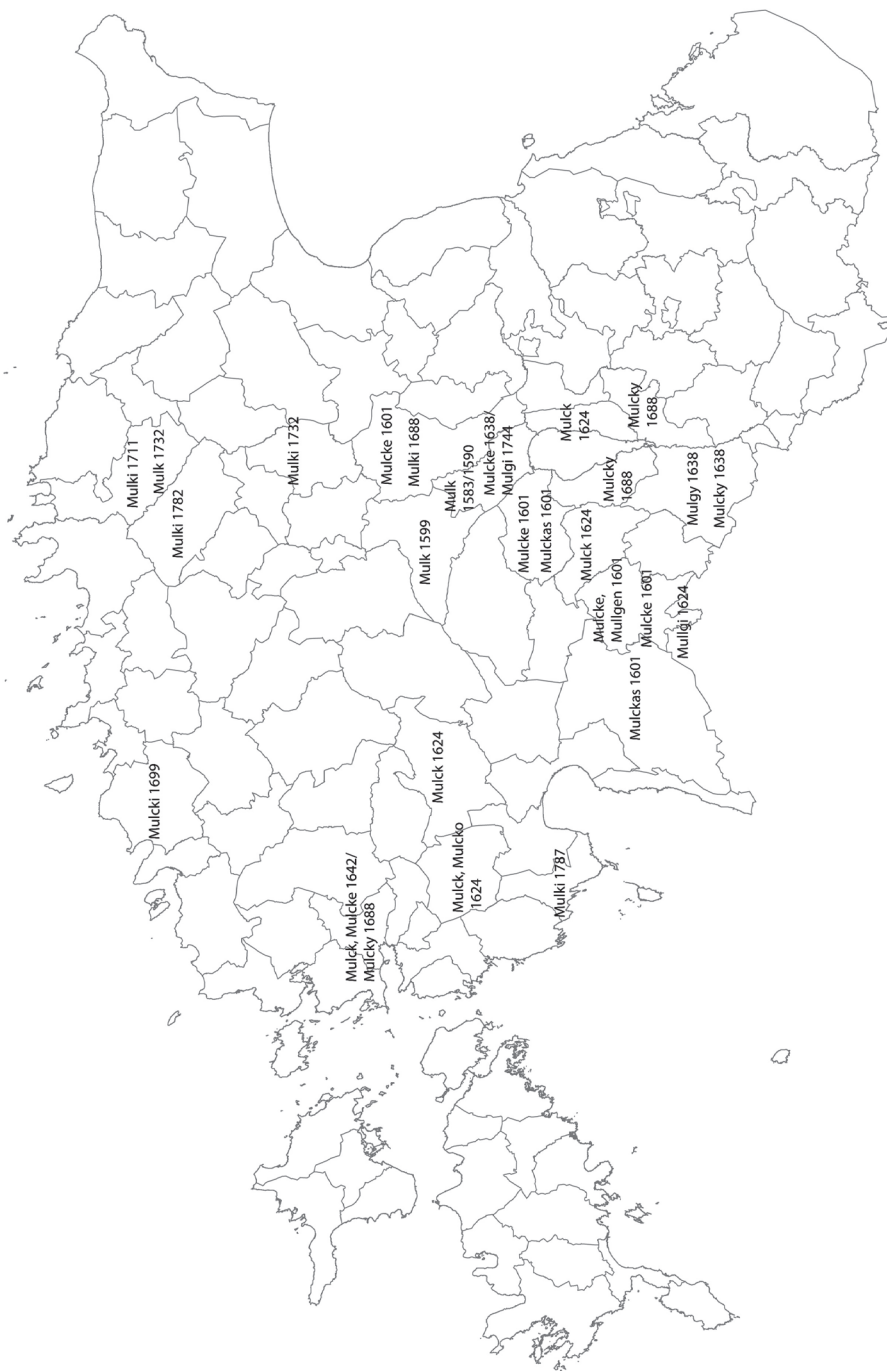
Oleme ühel meelel nende keeleteadlastega, kelle meelest sõna *mulk* etnonüümi tähenduses on noor, kuid ei arva, et see on läti päritolu. Esimeses uurimuses ei leitud allikatest tõendeid kinnitamaks Vasmeri jt mõttearendusi, et rahvanimetus oleks läti keelest üle võetud. On küll võimalik, et pilkenimi sündis sajandeid tagasi ja sellest pole mingeid märke, kuid samas on mitu teema käsitlejat toonitanud, et mikroetnonüümi *mulk* tekkeaeg jääb XIX sajandi keskpaika (vt ka ESA 1921: 9). Vaba märgib, et aniharva õnnestub seista uue sõna imelise sünnihetke juures (Vaba 2017: 535), kuid antud juhtumi puhul arvab hulk ilu-, aja- ja mälestuskirjanduse autoreid end kirjeldavat selle sünni nii ajas kui ka ruumis sündmuse lähedal viibinutena. Eesti murdesõnastikud ei tunne *mulki* tähenduses 'loll'.¹ Läti rahvaluule väljaanded ei kinnita sõna *mulķis* kasutamist eestlaste kohta (Pae, Lust 2017: 440). Eestlasi on iseloomustatud sõnaga *melni* ('mustad') mulkide mustade kuubede järgi (Rozenbergs 2005: 184jj).² Folkloorsete etnonüümide levik on äärmiselt kohalik, nagu Vaba (2017: 536) rõhutab, kuid seni pole läti vanemast folkloorist mulkide kohta säherduse nime kasutamisest kõnelevat materjali leitud ja pelgast oletusest, et see võinuks olemas olla, jääb väheks. Küll aga on teooriat nimetuse *mulk* läti päritolust väga jõuliselt viidud lõunanaabrite kaasaegsesse teadmisse (nt Odita Krenberga ja Gunta Sloga dokumentaalfilm „Toomas mulkide maalt” (2016)).

Uurimistulemused kinnitavad, et emotsioonidest juhinduvad nõökiva või koguni halvustava sisuga mikroetnonüümid pole tavatud ja need on kahtlusetseta eksoetnonüümid (Vaba 2017: 535). Ka meie väitsime, et nimetus *mulk* on eksoetnonüüm ja omas algselt halvustavat tähendust, olles suisa söimusõna, kuid kultuuriajaloolised dokumendid lubavad arvata, et nimetuse andsid tartumaalased, mitte lätlased. Söimunime tuletamine koha- resp. talunimest võib olla haruldane, kuid sedavõrd just huvitav ja omanäoline.

Kui peab paika teooria, mis tuletab mulkide päritolu Mulgi-nimelistest taludest, pole veel lahendatud küsimus Mulgi talu nimest. Artiklis „Mulkide nime saamisloost...” ei välistatud, et Abja mõisa Atika küla aladele jäänud Mulgi talude nimi, kust nn algmulgid Tartumaale tulid, võib pärineda läti keelest. Ent kahtlusi äratav asjaolu, et Mulgi lisa- ja hiljem talunime leidus ka mitmel pool mujal Eestis (vt joonist) – just Mulgi- ja mitte Mulgu-nimelisi,

¹ *Mulk* : *mulgi* seostub peale rahvanimetuse veel mõne täiesti teistsuguse tähendusega. Muhus on *mul'k* olnud ka käbi, Kihelkonnal muuluka ja Kodaveres linapeo tähenduses. Kihelkonnal on *mol'k* või *mul'k* lisaks laulu meloodiat tähendav sõna. (EMS) Vaba eksib Pae ja Lusti lause mõtte esitamisel: me ei väida, et tähendust 'loll' ei tunne murdekeel, vaid eesti murdesõnastikud, ja nii see ka on. Jämajas on küll Vaba väitel registreeritud selline kasutus (Vaba 2017: 535), kuid see fakt pole seotud mikroetnonüümi *mulk* sünniga.

² Tegemist ei ole küll kohaliku, vaid üle Läti tuntud väljendiga (laul LD 2851, kokku 23 varianti; esimene ülestähendus P. Lapsiņši poolt Ruhjas: LD).

Joonis. *Mulki*- ja *Mulgi*-nimede esinemus Eesti alal XVI sajandi lõpul–XVIII sajandil.

Joonise koostamisel on kasutatud publitseeritud adramaarevisjonide protokolle, Eestimaa 1639. aasta maade nimistut ja pisteliselt publitseerimata revisjone ning kirikumeetrikaid. Osa Rootsi Rüügarhiivi ja Venemaa Vanade Aktide Riikliku Keskarhiivi materjale polnud autoritele kättesaadav. Ebataielikel andmetel esines lisanimesid *Mulki* ja *Mulgi* (*Mulki* võib käänduda nii *Mulgu* kui ka *Mulgi*) eestlaste asualal 27 eri kohas (sh Võisikus kahes külas). Põhja- ja Lõuna-Eesti erinevust aitab muu hulgas seletada viimase hajusam asustus. Vrd ka joonist Pae, Lust 2017: 442.

nagu Vaba (2017: 537) arvab tolle loo autoreid väitvat. Sedastati, et Mulgi nime etümoloogiline päritolu jääb ebaselgeks ja eesti-läti keelekontakti alal (nt Kariste mõisas oli võõrapäraseid lisa- ja talunimesid) on läti algupära võimalik, kuid osutati ka teistele võimalustele: see on olnud soomlase lisanimi ja võib olla seotud sõnaga *mullik(as)* (Pae, Lust 2017: 440–443). Seekord peatume neil võimalustel pikemalt, tuginedes Eesti rahvastiku- ja asustusajaloo allikatele. Kui siiani on Mulgi lisa- ja talunime uurijate tähelepanu olnud koondunud üksiti Eesti-Läti piirialadele või ka Läti alale tervikuna, siis käesolevas artiklis vaatleme lisa- ja talunime *Mulk* ja *Mulgi* levikut kogu eestlaste asualal.

Atika küla *Mulgi* lisa- ja talunime päritolu ei pea me sugugi lahendatuks ka selle käsitlusega, kuid loodame astuda veel sammukese lähemale teadaolevate faktidega võimalikult kooskõlas olevale versioonile *Mulgi*-nimede ja seeläbi ka rahvanimetuse päritolust.

Lisa- ja talunimed *Mulk* ja *Mulgi*

Varasemad asustus- ja rahvastikuloo ning ka majandusdokumendid (nt Tallinna arve- ja kaubaraamatud, maksunimistud) on olnud uurijate huviväljas pikka aega ja neist üksikuid on ka publitseeritud (nt Vanem Tallinna Jaani... 1925; Stackelberg 1928; Johansen 1938; Tallinna turberaamat 1939; Vogelsang 1976). Sellest väga fragmentaarsest ja põhiliselt Põhja-Eesti (sh Tallinna) kohta käivast ainesest on varasemad uurijad leidnud *Michell Mulk*'i 1455. aastal Tallinnast (Vogelsang 1976),³ *Mulck*'i 1564. aastal Järvamaalt (Palli 1961a: 135; Vaba 1997: 136) ja 1591. aastal Tallinnas turvet saanud lihunik *Mulck Toennis*'e, kes oli ohtlikult haavanud talupoeg Ivo Lulli Keskkülas (Kir) (Tallinna turberaamat 1939: 287). Enamasti on turbeandmine tähendanud, et kusagil linnast väljas toime pandud kuriteo sooritaja põgenes linna kaitse alla. Turberaamatus on kohati nimetatud enne talupoja lisanimi, ilmselt oli tegu talupojaga, kes võis pärineda Keskkülast. 1688. aastal elas Keskkülas neli peremeest lisanimega *Mulcky* (*Tönniss, Jahn, Mart* ja *Jürgen*), üks *Mulcka* ja neli *Mullika* (RA, EAA.1.2.941, l 523 jj).⁴ Lisa- ja talunimi Mulgi esineb siin edaspidi eri allikate järgi järgmisel kujul: 1726 *Mulgi* ~ 1732 *Mullgi* ~ 1766 *Mulgi* ~ 1782 *Mulky* ~ 1794 *Mulgi* (RA, EAA.3.1.459, l 147p; EAA.1242.1.1, l 3, 126p; EAA.1864.2.IV-8, l 366p). Tegemist oli hajataludega.⁵

Mulgy/Mulki lisanime on Eesti asukatest kandnud isik, keda allikates tähistatakse etnonüümiga „soomlane”. 1638. aasta maarevisjoni järgi asus „sel aastal” Roobe mõisa (Hel) soomlane *Mulgy Thomas*, kel oli poeg Oluf (Rev. 1638: 131; Pae, Lust 2017: 440). Soome päritolu võib oletada ka 1688. aastal Vana-Põltsamaa mõisa all kirja pandud *Mulki* Jaagu puhul, kes „vana soldatina” kasutas mõisast saadud maad (RA, EAA.308.6.299, l 2). 1744. aastaks oli 1/8-adramaalne *Mulcki* Jaagu koht mõisastatud ja samal ajal on Vitsjärve küla all kirjas pisike *Mulcki* Hansu majapidamine (1811 *Mulgi*) (RGADA.274.1.210/1:28, 39; RA, EAA.1865.3.236/10, l 32).

³ 1459. aasta rae trahvihärrade raamatus märgitakse, et ta ei ole kodanik (TLA.230.1.Aa 4a, l 53r). Vt ka Saareste 1935: 139.

⁴ 1642. aastal kujul *Mulcke, Mulck, Mulke* (LVVA.7349.1.217, l 299p, 325).

⁵ RA, EAA.1.2.C-IV-208 *Mulck*'i talud. Vt ka EAA.3.1.468. <http://www.ra.ee/apps/adramaad/> (30. IX 2017).

XVI–XVIII sajandi maarevisjonide protokollidest pole Eesti alalt seni tuvastatud *Mulck/Mulcke/Mulki/Mulgi* lisanimega isikuid, kelle puhul võiks allikast nähtuda läti päritolu.⁶

Sõnale *mulķis* viitab 1601. aastal Lätis Pinte jõest ja Burtnieki järvest lõunas üles tähendatud lisanimi *Multiss* (Švābe 1933: 560).⁷ 1638. aasta revisjonis on Rūjiena (Ruhja) mõisale kuulunud ja 1560. aastal Vene vägede poolt põletatud Pleckumi küla alla märgitud viie aasta eest tulnud kuramaalane *Mulggi Thomas*, kel on seitsmeaastane poeg (Vidzemes... 1638, 3: 730).⁸ Rohkem Liivimaa Läti osas (Vidzeme) 1638. aasta revisjonis sellise lisanimega talumehi kirjas pole. 1601. aastal on Pleckumi vakuses kirjas *Mullgens* (Švābe 1933: 570) ja pole selge, kas *Thomas* tuli Kuramaalt koos lisanimega *Mulggi* või hakati teda nii hüüdma uues kohas talu nime järgi.⁹ 1681. aasta revisjonist leiame *Mulge* lisanime taas vaid samast paigast (Dunsdorfs 1974: 103). Jānis Endzelins mainib „vanadest allikatest” pärit teadet *mulcke* talust Rūjienas (Endzelins 1961: 456–457; Vaba 2017: 537), kuid allikat ei õnnestunud meil tuvastada.¹⁰

XVII sajandil esines meid huvitavat lisanime Liivimaa Eesti osas mitmel pool (vt joonist).¹¹ Tānase Mulgimaa aladel leidis seda Karistes (Võibre k *Mulcke Rautzep* 1601),¹² Helmes (*Mulcky Jack* 1638), Paysto külas (*Mulggi Hann* 1638), Veeliksel (*Mulggi Hann* 1638) ja Abjas (Atika k *Mulcke Jaack*, *Mullgen Peter* 1601) (Rev. 1638: 69, 79, 123, 131; Rev. 1601: 146, 152). Atikal esineb nimi hiljem kujul *Mulcke* (1675), *Mulcken* (1689), *Mulcki* (1698) (RA, EAA.1.2.460, l 300; EAA.1862.1.383; EAA.1275.2.1, l 59).

XVII sajandi esimeste kümnendite Põhja-Eesti kohta samaväärsed publitseeritud allikad puuduvad. 1638. aastal toimus revisjon õigupoolest ainult Liivimaal, sest Eestimaal piirdus asi sellega, et mõisaomanike või -valitsejate poolt kubermanguvalitsusele esitatud aruannetest koostati Eestima mõisa- maade nimistu, mis sisaldab teateid ainult u 170 mõisa kohta.

Paul Johanseni kirjatükis, mille nappi kasutamist Vaba pahaks paneb, markeerib autor XVII sajandi esimeste kümnendite maarevisjonidele toetudes paari lausega Ruhja kihelkonna lätistumise kulgu (Johansen 1938: 52;

⁶ Autorid ei saanud kasutada Rootsi Riigiarhiivis Läänemereprovintside maarevisjonide kogus asuvaid, lünklikult säilinud Liivimaa 1638. aasta revisjoni inkvisitsiooni protokolle, kus uustulnukate päritolu märkimisel ollakse täpsemad (Vasar 1931: 553, 556).

⁷ Lisanimi *Molck* esineb ka Skujenes (Švābe 1933: 458). *Multiss* sarnaneb Viljandimaalt XVI sajandil kirja pandud nimega *Mutli* ~ *Multi*, mis praegu elab edasi perekonnanimena *Mutli* ~ *Mutle*. Lisanimed *Molth*, *Multh* võivad viidata ka läti verbi kujule **mult* 'jahvatama'. Sõna *mulķis* pärineb samast tüvest: *malt* > *maldīties* > *mulst* > *mulķis* (Karulis 2001: 607). Siin ja edaspidi peab suhtuma allikakriitiliselt revisjonide kirjepilti ning arvestama kirjapanijate keelelist tausta ja keeleoskust. 1688. aasta revisjoni ajal koguti andmed juba nii mõisnike esitatud vakuraamatute põhjal kui ka inkvisitsiooni ehk küsitluse teel; nii oli see ka XVIII sajandil.

⁸ Arusaadavalt pole *Mulķi* nimega Lätis tegeldud nii intensiivselt kui *Mulgi*-nimedega Eestis. Kuramaalt on teada *Mulķi* Dundagas ja *Molcke* Ģipkas 1582./1583. aastal (Ģipka oli liivlaste küla Kuramaa rannal) (Arbusow 1924: 219, 277; Endzelins 1925: 145–146, 168; Blese 1929: 32, 299).

⁹ Eeskätt hajatalu nimi võis püsida ka siis, kui elanikud vahetusid.

¹⁰ Meile teadaolevates XVII sajandi materjalides sellist nimekuju ei esine.

¹¹ *Mulcke*-nimed esinevad nt ka Rāpinas 1638 (Liivimaa 1638: 256), kuid neist kujunes XVIII sajandi lõpuks *Mulgu*. 1624 *Mulcka* ~1638 *Mulcke* ~1688 *Mulcko* ~ 1738 *Mulgo* ~ 1795 *Mulgu* (Rev. 1624/1627, l: 68; SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 36: 239–240; RGADA.274.1.201: 1082; RA, EAA.1865.2.70/2, l 38p-39).

¹² Sēpa ametit pidanud mees oli *Mulcke* perest või elas sellenimelises kohas.

Vaba 2017: 536). Praegune uurimisseis ei võimalda aga omavahel põhjuslikult siduda Ruhja kihelkonna lätistumist ja *Mulk / Mulki / Mulgi* lisanime laialdast esinemust Eesti alal muul moel kui lähtudes tõestamata eeldusest, et nimi on tingimata läti algupära. Raske on hinnata, kui „soodsad” olid olud mikroetnonüümi *mulk* tekkeks sõjast, katkust ja näljast räsitud Liivimaa aladel, küll aga teame hästi, et „Villandimaa rahva” tulv ja edukas osturänne XIX sajandi keskpaigast alates andsid söimunime leiutamiseks küllaga põhjust tartumaa-lastele (Pae, Lust 2017). Eesti ala tollase nimevaraga on üldistavalt tegelenud mitu uurijat, kes on võrrelnud XVI sajandi lõpu ja XVII sajandi alguse revisjone. Kogu Lõuna-Eestis moodustasid XVI sajandi lõpul lühikesed, 2–3-silbilised, esmapilgul sageli arusaamatu tähenduse ja päritoluga nimed koos äratuntavalt eesnimeliste lisanimedega enamiku kõigist lisanimedest. Kõige lõunapoolsemas osas (sh Helmes) paistavad eriti silma 2–3-silbilised, harva pikemad vanapärased (vanaeesti eesnimedest või määramata päritoluga) lisanimed (Troska 1995: 56–57). Heldur Palli kinnitusel esines Helme ja Tarvastu piirkonna XVI sajandi lõpu nimevaras arvukalt muistse päritoluga eesti nimed (Palli 1961b). Tõsiselt ja üksikasjalikult tollast rahvaste rännet (sh Eestisest) uuritud pole. Rohkem teame vaid soomlaste kohta (Vasar 1931). Loodi mõisast hiljem eraldatud Pahuvere mõisa all 1624. aastal elanud *Mulck Jan* oli tulnud 20 aasta eest Karksist¹³ (Rev. 1624, 2: 63) ja 1624. aastal Veeliksele asunud *Mulggi Hann* (~ *Mullgi Han*) pärines Abjast (Rev. 1638: 69, 79, 123, 131; Rev. 1624, 2: 64).¹⁴ *Hann* (vt ka eel- ja allpool koos *Mulgi*-nimedega) on nii vanaeesti (ja liivi) nimi kui ka lühend Johannesest (Palli 1961b: 109, 124). Abja mõisa lisanimede analüüs 1624., 1638. ja 1688. aasta revisjoni põhjal ei anna tunnistust selle nimevara lätistumisest.¹⁵

Me teame üsna vähe lisanimede liikumisest ja püsimisest ning kinnistumisest kindlatele taludele. Nimede püsivus (suurtes) väljakülades oli tunduvalt väiksem kui metsakülades või hajataludes. XVI sajandi lõpul polnud peredel ega taludel kindlaid põlvest põlve kanduvaid nimesid (Troska 1995: 37). XVII sajandi algupoolel tulid Lõuna-Eestis käibele uued lisanimed. Harva võis leida lisanimesid, mida samas külas või mõisapiirkonnas oli kandnud mõni eelmine peremees XVI sajandi lõpul. Nimede järjepidevus katkes sealgi, kus kohalik rahvastik rasked ajad üle elas. Eelöeldu aga ei tähenda, et lisanimede andmise põhimõtted või nende üldine laad oleksid XVII sajandil muutunud (Troska 1995: 37–38, 56–57). Lisanime kasutamine ühel ja samal perekonnal läbi aastakümnete või kauemgi muutub paremini jälgitavaks meetrikate põhjal, mida on rohkem säilinud alates XVIII sajandist. XVII ja XVIII sajandil oli lisanimi *Mulk* : *Mulgi* levinud ka piirkondades, kus nimesaamine lätlastelt ei leia kinnitust.

Vaba väidab, et pole „mõeldav” kaasata lisanime *Mulli(ka)* sõnade ringi, millest *Mulgi*-nimed tulevad (Vaba 2017: 538). Tegelikult näitavad asustus- ja rahvastikuloolised allikad muud. Emakeele Seltsi koosolekul 8. mail 1920. aastal esitas Karp Tiisik teooria, et nimetus *mulk* tuleb sõnast *mullikas*, lisades küll samas, et mullikas tähendab täissöönud meest (ESA 1921: 9). Lisanimi *Mulk* : *Mulgi* (ja mitte vahetult mikroetnonüüm *mulk*) on mitmel pool kujunenud lisanimest *Mullik(a)* või vaheldunud sellise lisanimega. Hel-

¹³ Karksi oli nii mõis kui ka linnuselään, mille alla kuulus ka Abja mõis.

¹⁴ Nii ei peaks olema võimatu nime siire ka Abjast lõuna suunas.

¹⁵ 1689. aasta vakuraamatus on mõned sellised nimed (*Kauli*, *Kalpa* jt).

mes 1599 *Mulik* ~ 1638 *Mulcky* (ZD 24: 247; Rev. 1638: 123);¹⁶ Eense külas 1618 *Mullicka Simon* ~ 1624 *Mulck Simon* (SRA Baltiska fogderäkenskaper f 390: 29, 55; Rev. 1624, 2: 26); Kastnas 1779 *Mullika* ~ 1786, 1787 *Mulki* (RA, EAA.1283.2.1);¹⁷ Udrikul 1725/1726 *Mullick Jürri* ~ 1732 *Mulk Jürrij*. Keskkülas (vt eespool), Hüürul ja Tarvastus on neid lisanimesid eri allikates samaaegselt või vahelduvalt kasutatud sõltuvalt kirjapanija arusaamisest või suvast. Hüüru Lehmja külas 1688 *Mullika* ~ *Mulcke Mart*;¹⁸ 1699 *Mulcka* ja *Mulcki*; 1743 ~ *Mulgi*, 1744 *Mulcke* ~ 1766 *Mulki* (RA, EAA.1.2.940, l 879p–881p; EAA.1.2.943; EAA.3.1.479; EAA.1214.2.5; EAA.1214.2.6). Tarvastu mõisa Väluste külas asub *Nenne Anders Kort*'i kohale 1706 *Muluk Adam* ~ 1722 *Mulka Adam* ~ 1738 *Mulki Adam* ~ 1744 *Molluck Adam* ~ 1747 *Mullick Adam* ~ 1751 *Mulki Adam* ~ 1760 *Mulgi Ado*¹⁹ (RA, EAA.567.3.121; EAA.567.3.122; RGADA.274.1.202; RGADA.274.1.214).²⁰ Mõlemad nimed esinevad samas külas ning ilmselt tähistasid ka sama pere või talu Lästes (1732 *Mullika*, 1782 *Mulki* (RA, EAA.1864.2.IV–6:374)) ja Pühastes (1624 *Molloka Tinno*, 1638 *Mollack Tinno*;²¹ 1688 *Mulcky Hann*, 1712 ja järgnevatel aastatel *Mulgi* (Rev. 1624/27, 1: 150; Liivimaa 1638: 98; SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 38; RA, EAA.1264.2.4).

Lisanimi *Mullikas* kohtab ka varauusaegses linnakeskkonnas. Tallinnas oli pikka aega kraamipoe üürnik eestlane Hans (ka *Ihan*, *Jan*, *Jahn*) *Mullikas* (*Mullekaß* ~ *Mollekaß* ~ *Mullekas* ~ *Mullikaß* ~ *Muhlkas*), kes esineb vähemalt aastail 1582–1604 (Kala 2017: 76–77).

Mulgi- ja Mullik-nimede tõlgendusi

Mulgi-lisanimede, hilisemate talunimede kirjapildile on iseloomulik, et palju esineb variante, kus *l*-i ja klusiili (*k*, *g*) vahel on vokaal. Kas see vokaal on kadunud loomuliku hilise sisekao teel või on tegemist nimedes vahel esineva ebareeglipärase lühenemisega? Teise silbi vokaali kadumine helitute konsonantide või helilise ja helitu konsonandi vahel, nt *hal'tet* 'hallitanud', *haltas* 'halutab ehk valutab', *joot'k* 'joodik', *koptamine* 'koputamine', *tän'ttäniüg* 'täni-tanud', kohanimed *Ad'stō* – Adiste ja *Niits'ko* – Niitsiku, on eriti iseloomulik idavõru ja Setu murrakutele ning Tartu murdeala idaosale (Keem, Käsi 2002: 35). Selles piirkonnas vanu *Mulgi*-talunimesid ei esine. Loomulikku sisekadu ei saa oletada ka selle tõttu, et kadunud vokaali peaks kompenseerima vähemasti kolmas välde: **mul'ki*.

Mitmed nimenäited jätavad mulje, et tegemist on *k*-d mitte tüve osana, vaid sufiksi *-*kko* või *-*kka* jäänukina sisaldavate nimedega. Raske on mõista, miks sellisel juhul lõpevad hilisemad nimevariandid sageli *i*-ga, mitte *-u* või *a*-ga.

¹⁶ *Janemeckulas/Jennamestekuell*'is.

¹⁷ Tegemist on Peteriga, kes oli abielus Mariga. Nimed pärinevad sünnimeetrikast.

¹⁸ Tegemist on sama isikuga (peremees Mart), kelle nimi on samal aastal rts k vakuraamatus *Mullika* ja sks k *Mulcke*.

¹⁹ Talusse tulnud uut peremeest nimetati mõnda aega ka vana, 1688. aastal elanud peremehe lisanimega, kuni uue peremehe nimi sai lõpuks talunimeks (Troska 1995: 35).

²⁰ 1586. ja 1599. aastal (talukoht tühi) on Tarvastu mõisa Järveküla all *Mulika* Peter (Poln. Akten IV: 220; ZD 24: 23). Väluste külas 1688 *Mulcky* ~ *Mulcke* (SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 38).

²¹ Esisilbi *o*-ga nimekujud panevad võrdlema murdesõnadega *moolukas*, *mulgas*, *mullikas*, *muulik*, *molohk* tähenduses 'muulukas' või 'murakas'.

Kokkuvõttes on usutavam võimalus, et *Mullika* ja *Mulgi* on olnud rööpsed, erinevalt realiseerunud nimekujud samast sõnatüvest ja sama nimetekke motiivi põhjal, aga mitte et *Mulgi* oleks *Mullika*'st lühenenud. Erinevate nimekujude liiga väike ajaline distantis ei lubagi sellist lühenemist kuigi usutavaks pidada.

Lisa- ja talunimede kirjaipildis äratav tähelepanu varieerumise sarnasus sõna *muulukas* varieerumisega. Wiedemanni sõnaraamatu Jakob Hurda toimetatud versioonis on ühe märksõna alla ühendatud *mulukas*, *murkam*, *mullakas*, *mülakas*, *molohk*, *mulikas*, *mulk*, *mül*, *mülik*, *mülikas* (Wiedemann 1973 [1893]: 636). Mõni marjanimetus on varauusaegse talupoja lisanimena küllalt levinud, eriti näiteks *Maasikas* ~ *Maasik* ~ *Maask*, aga *muulukas* on pigem näide sellest, kui erinevalt on realiseerunud üks lähedase kõlaga tuleliste pesakond. Meid huvitavate *Mulgi*-nimedega see ei sobi, sest pika *u*-ga variantidest, mis muuluka puhul domineerivad, pole *Mulgi*-nimede juures midagi teada.

Soome perekonnanime *Mulli* on Pirjo Mikkonen ja Sirkka Paikkala kokku viinud sõnaga *mulli* ~ *mullikka* 'mullikas'. Lisanime XVI sajandi kirjaipilt: *Mulli*,²² *Mullikka*, *Mulicka* (Mikkonen, Paikkala 1992: 336). *Mullikas* on sõna, mida etümoloogilistes sõnaraamatutes seotakse valdavalt noorlooma mullususega (SSA *mulli*; EES: 287 *mullikas*). Sõna on sarnane, kuid mitte sama päritolu soome sõnaga *muli* 'nudipea, sarvedeta veis' (SSA: *muli*). Et *mulli(kka)* on soome keeles tähendanud ka just härjavärssi, noort veohärga, siis on Mikkonen ja Paikkala pidanud üheks võimalikuks lisanime motiiviks härgadega silma paistvat peremeest, samamoodi nagu varauusaegsetes lisanimedes esinevad tihti sõnad *sonni* 'sõnn' ja *härkä* 'härg'. Teine võimalus on inimese võrdlemine mullika ehk härjavärsiga (Mikkonen, Paikkala 1992: 336).

Mullikka ~ *mullik* ~ *mullikas* on ilmselt läänemeresoome omasõna tuletis ja seda võidi kasutada ka otse inimese kohta mullususe või „muuga” seoses. Mullusus ja „muu” võis siin olla otsene – silmatorkavalt palju *Mulk*- ja *Mullik*-lisanime kandjaid ilmub revisjonides uustulnukatena ja/või on neil külast eraldi põlluala.²³ Mullikuks või mullikaks nimetamist võib kujutleda ka metafoorselt, nii nagu naiivseid, pikaldase mõtlemise või vähese aruga inimesi on nimetatud *eile sündinud*, *eilne*, *eeläne*. Kuid kuna *mullika* sellist tähendust sõnavarakogudes registreeritud pole, ei saa seda rahuldava seletusena esitada. *Mullika*-nimeseletus jätab ka vastamata küsimusele, kuidas nimest võis tekkida *Mulgi*-variant.

Nendel juhtumitel, kus Soome allikates on *Mulli* selgelt ajalooline eesnimi, oleks seda õigem pidada hoopis *Samueli* muganduseks. Näiteks on *Samueli* muganduseks vana eesnimi ja nüüdne perekonnanimi *Muulu* (Mikkonen, Paikkala 1992: 335).

Eespool toodutest parem lahendus läänemeresoome nimevaraga seoses võiks olla säilinud soome ja karjala keele ühises sõnavaras. Karjala ametlikule venepärastatud perekonnanimele *Mullijev* (Муллйев) vastab karjalakeelne lisanimi *Mulli*. Isikunimede uurija Olga Karlova on seda võrrelnud karjala omadussõnaga *mulliško* 'mulkoilevasta, synkästä, jurosta ihmisestä tai härästä [põrnitseva, sünge, mossis inimese või härja kohta]'. Karjala keeles

²² *Mulli* Keskkülas 1530. aastatel (Stackelberg 1928: 135). *Mull(i)*-lisanime kohta XVI sajandi vakuraamatutes ja hilisemates maarevisjonides mitmel pool Eestis.

²³ Vt nt 1599. aastal mitmel pool Viljandimaal ka *Mulli*, *Mulik(e)*, *Mulikoss* (ZS 24: 23, 200, 207, 247, 285).

on veel sõnad *mull'tallah*, *mull'talleh* 'silmistä muljallaan [silmad jõllis, silmi pööritav]', *mull'asilmä* 'mulkosilmä [punnsilm]' (Karlova 2016: 155). Vrd sm *muljauttaa* ning *mulkaista* 'jõllitada' ja *mulkosilmä* 'punnsilm, jõllisilm'. See sõnapesa pakub võimalust nii jõllitaja kohta loodud tuletisele nõrga astme tüvest: **mullikko*, kui ka tüves *k-d* sisaldavaks variantiks: **mulko*. Hääliku-seaduslikult peaks olema eesti keeles *mulg*, teisalt soome sõnale *malka* vastab eesti keeles *malk*, mitte *malg*. Ka tüvevokaali asendumisele (*-a* või *-o* asemele *-i*) võib *mullik* ~ **mulgo* (> *mullik* ~ *mulgi*) variantide kõrvuti kasutamise puhul leida rahuldava seletuse.

On selge, et 'punnsilm' või 'jõllitaja' sobib hästi inimese individuaalseks lisanimeks, sellest saavad sündida just üksikud talunimed, mitte otseteed etnonüüm. Läänemeresoome-saami sõna (SSA: *mulko*) võis olla olnud tuntud veel ka varauusaegses Eestis. See, et Mulgi talusid ei tekkinud XVI–XVIII sajandil Võru- ja Tartumaal, võib olla seotud *mulgu*-sõna arenguga lõunaesti keele tuumikalal: *mulk* : *mulgu*, mille algne tähendus oli 'aiaauk', hakkas seal tähendama auku igas mõttes. Hüpoteetiline **mul'ksilm* 'punnsilm' ja XX sajandi keeles igapäevane *mulkuvaonug silmäq* 'aukus silmad' oleksid lihtsalt täielikud semantilised vastandid.

Nimevariantide *Mulk* ja *Mullik* vaheldumine üksteisele ajaliselt lähedal seisvates kirjapanekutes meenutab ka vaheldusi saksa nimedes. Näiteks *Henke* ja *Henneke* on *k*-sufiksiga moodustatud hellitusnimed lühinimest *Henn(e)*, mis võib olla nii Heinrichist kui Johannesest lähtunud (Kohlheim, Kohlheim 2008: 290). Samamoodi on Dietmarist lähtunud nimevariantide hulgas *Timcke* ja *Timmeke*. Ühe võimaliku võrdlusena võiks tuua saksa perekonnanime, kunagise lisanime *Mull* keskalamsaksa sõnast *mül*, *mule* 'suu, suuvärk, lõuad' (Kohlheim, Kohlheim 2008: 428).

Kuigi mõni eespool toodud seletuskatsetest sobib kirjapandud talunimedega paremini ja teine halvemini, ei saa neist ühtegi kindlaks ja põhimõtteliselt ainsaks talunimedede allikaks lugeda. Nimedele ongi iseloomulik, et tähenduse hämardumine võib esile kutsuda kuju muutumise kasutajate suus. Teatud nimeandmispõhimõtted on universaalsemad, lisanime saaja välimust või iseloomu kirjeldav sõna on sageli algupärasem kui elukoha seostamine metsamarjadega või inimese seostamine mullikate ja härgadega, keda tema talus leidis. Peresid ja talusid tähistavate nimedena funktsioneerivad need kõik siiski ühtviisi hästi.

Ka läti *mulķis* kõlbaks algupäraseks lisanimeks, sest üldiselt ei ole talupojakogukonnas tavaks olnud halvustavaid lisanimesid vältida, kuid samal ajal on „rumal” siiski liialt üldistava tähendusega sõna. Teoreetiliselt sobiks selline tähendus just teise etnose nimetamiseks; kogukonna sees leitakse lisanimedeks erilisemad markerid. Eestis on teada nõokivate või sõimunimedena näiteks *Kaltz*, *Karroporse*, *Korositt*, *Sitt*, *Laisake*, *Kirkuwaraß*, *Korajalck*, *Kebberjalck*, *Layphe* jt (Palli 1961a: 138; Põltsam-Jürjo 2011: 35).

Kokkuvõtteks

Max Vasmeri tõestusest mikroetnonüümi *mulk* lätilaenuisuse kohta ei ole leidnud kinnitust väide, et tegemist oli lõunaviljandimaalaste enesekohase nimetusega. Samuti ei tunne eesti murdesõnastikud Mandri-Eestis sõna *mulk*

tähenduses 'loll'. Sõna *mulk* rahvanimetuse tähenduses ilmub kirjakeeles käibebe 1860.–1870. aastatel ja on seotud Lõuna-Viljandimaalt ja Pärnumaalt pärit talude päriksostjatega Tartumaal. Kirjakultuuris on nn algmulke seotud Atika küla Mulgi taludest Tartumaale tulnutega.

Lisanime *Mulk* : *Mulgi* on esinenud eestlaste asualal vähemalt alates XVI sajandi keskpaigast. *Mulgi*-lisanimed varieeruvad allikates mitut puhku *Mullik*-ja *Mullikas*-tüüpi lisanimedega. XVII sajandi revisjonides leiab sõnale *mulķis* viitavaid lisanimesid Liivimaa Läti alal väga sporaadiliselt,²⁴ samal ajal kui eestlaste asualal olid *Mulk* ja *Mulki* levinud mitmel pool üle Mandri-Eesti. *Mullika* ja *Mulgi* on olnud pigem rööpsed, erinevalt realiseerunud nimekujud samast sõnatüvest ja sama nimetekke motiivi põhjal ning ei saa väita, et *Mulgi* oleks *Mullika*'st lühenenud. Erinevatest tõlgendamisvõimalustest tõepäraseim näib, et *mullikka* ~ *mullik* ~ *mullikas* on läänemeresoome tuletis ja seda võidi kasutada ka otse inimese kohta mullususe või „muuga” seoses. Mullusus ja „muu” võis siin olla otsene: silmatorkavalt palju *Mulk*- ja *Mullik*-lisanime kandjaid ilmub revisjonides uustulnukatena ja/või on neil külast eraldi põllu-ala. *Mullika*-nimeseletus jätab aga vastamata küsimusele, kuidas nimest võis tekkida *Mulgi*-variant.

Erinevad tõlgendamisvõimalused ei pruugi üksteist välistada. On võimalik, et lõpuks välja kujunenud talunimed *Mulgi*, perekonnanimed *Mulk*, *Mulkson* jt omavad individuaalsete juhtumitena erinevat tausta – läänemeresoome-, saksa- või ka lätipärast. Ka XVI ja XVII sajandi lisanimede hulka võib kuuluda selliseid, mille aluseks on läti sõna, kuid täiesti ilmselt ei saa vanade *Mulgi*-nimede levimise põhiliseks lähtekohaks pidada Lätit ega läti keele kontaktala.

Artikkel on valminud uurimisprogrammide IUT2-17 „Rahvastiku ruumiline mobiilsus ja linnaregioonide areng” ja EKKM 14-376 „Kagu-Eesti vanad isikunimed” toel.

Allikad

Rahvusarhiiv (RA):

- EAA.1 Eestimaa rootsiaegne kindralkuberner
- EAA.3 Tallinna kindralkuberner
- EAA.308 Liivimaa kubermangu joonestuskoda
- EAA.567 Liivimaa maamõõdu revisjonikomisjon
- EAA.1214 EELK Keila kogudus
- EAA.1227 EELK Kadrina kogudus
- EAA.1236 EELK Koeru kogudus
- EAA.1242 EELK Kirbla kogudus
- EAA.1264 EELK Rõngu kogudus
- EAA.1275 EELK Halliste kogudus
- EAA.1283 EELK Tõstamaa kogudus
- EAA.1286 EELK Paistu kogudus
- EAA.1288 EELK Tarvastu kogudus
- EAA.1862 Perekond Stackelberg

²⁴ Järjepideva liini saaks konstrueerida vaid Ruhja mõisas.

EAA.1864 Eestimaa kubermangu revisjonilehtede kollektsioon
EAA.1865 Liivimaa kubermangu revisjonilehtede kollektsioon
Tallinna Linnaarhiiv:
TLA.230 Tallinna magistraat
Läti Riiklik Ajalooarhiiv:
LVVA.7349 Liivimaa rootsiaegne kindralkuberner
Venemaa Vanade Aktide Riiklik Keskarhiiv:
RGADA.274 Liivi- ja Eestimaa ning Soome asjade kammerkontor
Rootsi Riigiarhiiv:
SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar
SRA Baltiska fogderäkenskaper

Kirjandus

- Arbusow, Leonid 1924. Ein Verzeichnis der bäuerlichen Abgaben im Stift Kurland (1582/83). – Acta Universitatis Latviensis. Latvias Universitātes Raksti. X. Rīga, lk 163–278.
- Blese, Ernests 1929. Latviešu personu vārda un uzvārda studijas. I. Rīga.
- Dunsdorfs, Edgars 1974. Der grosse schwedische Kataster in Livland 1681–1710. Kartenband. Melbourne.
- EES = Eesti etimoloogiasõnaraamat. Peatoim Iris Metsmägi. Koost ja toim Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2012.
- EMS = Eesti murrete sõnaraamat. Kd 5, v 25. Maagudama–mehiläne. Toim Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Tiina Laansalu. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2015.
- Endzelīns, Jānis 1925. Latvijas vietu vārdi. II. Kurzemes un Latgales vārdi. Rīga.
- Endzelīns, Jānis 1961. Latvijas PSR vietvardi. I daļa. 2. sejums, K–O. Rīga: Latvijas PSR Zinatnu Akadēmijas izdevniecība.
- ESA 1921 = Akadeemilise Emakeele Seltsi aastaraamat. I (1920). Tartu.
- Johansen, Paul 1938. Bruchstücke des Landbuches der Ordensmeister für Rujen und Helmet. – Beiträge zur Kunde Estlands. Kd 21, v 1. Tallinn, lk 43–61.
- Kala, Tiina 2017. Eesti keel pärisnimede ja etnonüümide näitel mõnedes varauusaegsetes Tallinna allikates. – Vana Tallinn, kd 28, nr 32, lk 57–82.
- Karlova, Olga 2016. Omaperäisten henkilönnimien säilyminen lisänimissä ja sukunimissä (Savo, Karjala, Vepsä). – Ödagumeresuulmais nimeq. Läänemeresoomlaste nimed. (Võro Instituudi toimõndusõq 30.) Toim Jüvä Sullõv. Võro: Võro Instituut, lk 139–165.
- Karulis, Konstantīns 2001. Latviešu etimoloģijas vārdnīca. Rīga: Avots.
- Keem, Hella, Käsi, Inge 2002. Võru murde tekstid. (Eesti murded VI.) Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- Kohlheim, Rosa, Kohlheim, Volker 2008. Duden. Lexikon der Familiennamen. Herkunft und Bedeutung von 20 000 Nachnamen. Mannheim–Zürich: Dudenverlag.
- Körper, Carl 1866. Über das Wort „mulk“, pl. „mulgid“. – Öpetatud Eesti Seltsi aastaraamat. / Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft zu Dorpat. Dorpat, lk 20.
- LD = Latvju dainas, I. Krišjānis Barons, Henrijs Visendorfs. Jelgava, 1894.

- Liivimaa 1638. a. maarevisjon. Eesti asustusala. 1. kaguosa. (ENSV Riigi Keskarhiivi Tartu osakonna toimetused, kd 1, nr 7.) Tartu: Teaduslik Kirjandus, 1941.
- Mikkonen, Pirjo, Paikkala, Sirkka 1992. Sukunimet. Toinen painos. Helsinki: Otava.
- Pae, Taavi, Lust, Kersti 2017. Mulkide nimetuse saamisloost ehk kas mulgid on tõesti rumalad. – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 434–452.
- Palli, Heldur 1961a. Eesti isikunimede kasutamisest meie rahva vanema ajaloo (XIII–XVI saj.) uurimisel. – ENSV TA Toimetised. Ühiskonnateadused, kd 10, nr 2, lk 132–143.
- Palli, Heldur 1961b. Mida kõnelevad isikunimed eestlaste usust XIII–XVI sajandil. – Religiooni ja ateismi ajaloost Eestis. Koost Ea Jansen. Tallinn: ERK, lk 108–127.
- Poln. Akten = Polnische Akten IV. 1583–1590. Hefte zur Landeskunde Estlands. H. 6, Toim Oleg Roslavlev. München, 1973.
- Põltsam-Jürjo, Inna 2011. Sissevaateid Liivimaa külaühiskonda 15.–16. sajandil. – Tuna, nr 1, lk 20–41.
- Rev. 1601 = Die Revision Livlands 1601. Estnisches Siedlungsgebiet. Hefte zur Landeskunde Estlands. Kd 3. Toim Oleg Roslavlev. München, 1967.
- Rev. 1624, 1 = Das Dorpater Land. 1624/27. Hefte zur Landeskunde Estlands. Toim Oleg Roslavlev. Kd 1. München, 1965.
- Rev. 1624, 2 = Das Pernauer Land 1624. Hefte zur Landeskunde Estlands. Kd 2. Toim Oleg Roslavlev. München, 1967.
- Rev. 1638 = Die Revision Livlands 1638. Estnisches Siedlungsgebiet, 2. Hefte zur Landeskunde Estlands. Kd 4. Toim Oleg Roslavlev. München, 1969.
- Rozenbergs, Jānis 2005. Tautas un zemes latviešu tautasdziesmās. Rīga: Zinātne.
- Saareste, Andrus 1935. Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus. Tallinn: Nimede eestistamise keskoimkonna kirjastus.
- SSA = Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. I–III. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkasuja 62.) Helsinki 1992–2000.
- Stackelberg, Friedrich 1928. Das älteste Wackenbuch der Wiek (1518–1544). – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat. / Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1927. Tartu: K. Mattiesen, lk 78–276.
- Švābe, Arveds 1933. Die älteste schwedische Landrevision Livlands (1610). – Akta Universitatis Latviensis. Latvijas Universitātes Raksti. Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes serija, kd 2, nr 3. Rīga, lk 337–596.
- ZD 24 = Źródła dziejowe, 24. Polska XVI wieku pod względem geograficzno-tatystycznym, 13. Toim Józef Jakubowski, Jan Kordzikowski. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1915.
- Tallinna turberaamat. 1515–1626. I osa. Tekst. / Das Revaler Geleitsbuch. 1515–1626. I Teil, Text. (Tallinna linnaarhiivi väljaanded. / Publikationen aus dem Stadtarchiv Tallinn 9.) Toim Nikolai Essen, Paul Johansen. Tallinn, 1939.
- Troska, Gea 1995. Talunimed läbi aegade. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.
- Vaba, Lembit 1997. Uurimusi läti-eesti keelesuhetest. Tallinn–Tampere: Eesti Keele Instituut, Tampereen Yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitost.
- Vaba, Lembit 2017. Rumalad mulgid ehk etümologiseerimise okkiline tee. – Keel ja Kirjandus, nr 7, lk 534–540.

- Vanem Tallinna Jaani haigemaja vakuraamat. / Das älteste Wackenbuch des Revaler St. Johannis-Siechenhauses. 1435–1507. (Tallinna linna arhiivi väljaanded. / Publikationen aus dem Revaler Stadtarchiv, kd 2, v 4.) Toim Paul Johansen. Tallinn: Eestimaa Trükikoja Aktsia-Selts, 1925.
- Vas ar, Juhan 1931. Soome asustusest Eestis XVII sajandi keskel. – Eesti Kirjandus, nr 11, lk 549–567; nr 12, lk 639–652.
- Vas mer, Max 1920. Indo-Germaani laensõnad Eesti keeles. – Eesti Kirjandus, nr 11–12, lk 343–346.
- Vidzemes 1638. gada arklu revizija. Latviešu novadi. Actus revisionis Livonoae 1638. Pars Latvie. Die Hakenrevision Livlands 1638. Lettischer Teil. Kd 3: Vecsalace, Rūjene, Ērgeme, Lugaži, Alūksne, Gulbene, Gaujiena, Koknese, Bērzaune, Cesvaine, Suntaži, Zaube, Ērgļi, Skujene, Piebalga un Madliena. Toim Edgars Dunsdorfs. Rīga: Latvijas vēstures institūts, 1941.
- Vogels ang, Reinhard 1976. Kämmereibuch der Stadt Reval 1432–1463. (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte N. F., kd 22, v 2.) Köln–Wien: Böhlau.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1973 [1893]. Eesti-saksa sõnaraamat. Neljas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Tallinn: Valgus.

Once again about the „foolish *Mulks*”

Keywords: etymology of bynames, place names and folk names

The article challenges again the widespread belief that the folk name *Mulks* derives from the Latvian word *mulķis*, *mulķe* 'stupid, fool'. The article explores in detail the spread of the byname *Mulk* and *Mulgi* in its various forms in early modern Estland, Livland and Kurland and comes to the conclusion that it was strikingly more common in Estonian-speaking areas than in the Latvian-speaking ones. In principle, the word *mulķis* could fit as a byname, but village dwellers generally preferred more specific words to designate other community members. The byname and place name *Mulgi* in the Estonian-speaking areas does not have to have one single root but in different cases it can originate either from Balto-Finnic, German or Latvian languages. In two cases Finns had this byname. Land revision materials and church books indicate that in several places all over Estonia the byname *Mulgi* is related to an earlier or parallel name *Mulli(ka)* (Fin *mulli* ~ *mullikka* 'steer'). We suppose that this relationship between *Mulli(ka)* and *Mulgi* cannot be explained by irregular shortening of the word *Mulli(ka)* but they both derive from the same stem. The varying of *Mulk* and *Mullik* close in time resembles the variation of the names *Henke/Henneke* and *Timcke/Timmeke* in German.

Kersti Lust (b. 1976), PhD, University of Tallinn, Estonian Institute for Population Studies, Senior Research Fellow in Historical Demography, kersti_lust@yahoo.com

Taavi Pae (b. 1976), PhD, University of Tartu, Department of Geography, Research Fellow in Human Geography, taavi.pae@ut.ee

Evar Saar (b. 1969), PhD, Võru Institute, Research Fellow, evar.saar@wi.ee